

Внутрішній аудит в системі корпоративного управління: організаційно-методологічні засади

Політучий С.Я., ВКК «Фактор», Ковшова О., Харківська національна академія міського господарства

Враховуючи, що з усіх загальноприйнятих принципів корпоративного управління найбільш гальмуючим фактором є практично непрацюючий в Україні принцип розкриття інформації і прозорості діяльності акціонерного товариства не лише для інвесторів, а й навіть для акціонерів, актуальним є формування організаційно-економічних засад запровадження в товаристві посади внутрішнього аудитора (створення служби внутрішнього аудиту), що призначається наглядовою радою і є підпорядкованим та підзвітним безпосередньо члену наглядовій раді – голові комітету з питань аудиту. Введення такої посади сприятиме забезпеченню своєчасного і точного розкриття інформації про діяльність акціонерного товариства, залученню іноземних інвестицій та активізації вітчизняних інвесторів.

Основні методологічні положення щодо організації внутрішнього аудиту полягають у тому, що, насамперед, слід укомплектувати штат внутрішніх аудиторів, а відтак оптимально розподілити контрольні функції, сформувати методичні вказівки з питань внутрішнього аудиту. Адже будучи на повному утриманні підприємства служба внутрішнього аудиту повинна довести необхідність свого існування, для чого вона покликана і сприяти підвищенню ефективності роботи підприємства, забезпеченню його рентабельності й зміцненню фінансового стану.

Таким чином, мету внутрішнього аудиту доцільно визначити як удосконалення організації й управління виробництвом, виявлення і мобілізація резервів його зростання. Він є поглибленим і таким, що враховує специфіку підприємства, форми звітності, яка не оприлюднюється і не розглядається зовнішнім аудитором, а саме: дотримання встановленої політики підприємства; прогноз обсягу реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, розміру отриманих прибутків; розробку та контроль за дотриманням планів невідкладних заходів; дані аналізів кошторисів та витрат; аналіз ситуацій ризику і запобігання банкрутству; використання ноу-хау. І охоплює не тільки бухгалтерський облік, а й усю фінансово-господарську діяльність структурних підрозділів підприємства у цілому: контролює організацію бухгалтерського обліку, оперативного обліку; організацію виробництва, особливо матеріальні витрати на виробництво продукції; зберігання і реалізацію готової продукції; економічну і фінансову роботу; структуру управління.

Внутрішній аудит підпорядковується тільки керівництву підприємства або його власнику. Тому такий аудит не є незалежним стосовно господарюючого суб'єкта, але його можна назвати незалежним стосовно внутрішніх служб та підрозділів підприємства. Тому організація внутрішнього аудиту повинна бути відображена в Положенні про відділ внутрішнього аудиту, яке в розвинених країнах називають статутом відділу внутрішнього аудиту. У своїй діяльності

служба внутрішнього аудиту повинна керуватись лише законодавством України, внутрішніми нормативними актами, рішеннями засновників та наказами керівника підприємства.

В сучасних умовах зростають вимоги до служб внутрішнього аудиту і пошуку резервів удосконалення результатів роботи підприємств, вирішення нових економічних завдань, надання допомоги керівництву у виборі найефективніших варіантів господарської діяльності та прогнозування її подальшого розвитку. Для повнішого забезпечення виконання функцій аудиту потрібно відповідним чином організувати апарат внутрішнього аудиту та запровадити наукову організацію праці аудиторів, що є важливими складовими елементами організаційної структури внутрішнього аудиту. Загальне ж керівництво службою внутрішнього аудиту повинне здійснюватися начальником, який би безпосередньо підпорядковувався керівнику підприємства. У службі внутрішнього аудиту повинні працювати переважно працівники з вищою освітою. Бажано, щоб до цієї служби залучались працівники, які б мали ґрунтовні знання не тільки з обліку і аудиту, а й фінансів, банківської справи, страхування, права, менеджменту, маркетингу тощо. Без чітко визначених функціональних обов'язків і достатньо високої кваліфікації працівників внутрішнього аудиту мета створення такої служби не буде досягнута, тому в посадових інструкціях внутрішніх аудиторів слід чітко фіксувати як права, так й обов'язки.

В складі служби внутрішнього аудиту бажано передбачити наявність аудитора, що має відповідний кваліфікаційний сертифікат, оскільки такий спеціаліст володіє спеціальними прийомами перевірки. Приблизний склад і структура служби внутрішнього аудиту можуть бути наступними:

1 Керівник служби (сертифікований аудитор). Складає план-графік перевірок всіх підрозділів, визначає склад групи для перевірки діяльності філій, контролює підготовку до перевірки філій і документальне оформлення результатів дій, здійснює аналіз фінансово-господарської діяльності, проводить консультації з окремих питань, контролює виконання наказів і розпоряджень керівника головного підприємства з господарських питань, складає загальний звіт про виконану службою внутрішнього аудиту роботу.

2. Спеціаліст по розрахунках. Проводить аналіз фінансових потоків між підрозділами та головним підприємством, надає консультації з фінансових питань, бере участь у складанні загального плану і програми внутрішнього аудиту, в поточному контролі за фінансовою діяльністю підрозділів, складанням звітів про результати внутрішнього аудиту.

3 Спеціаліст з документальних перевірок звітності. Складає план-графік перевірок підрозділів, комплектує виїзну групу, організовує і здійснює поточний контроль роботи з підрозділами, складає загальний план і програму внутрішнього аудиту, доводить до відома керівників служби основні результати аудиту, які можуть вплинути на зміст і висновки звіту про внутрішній аудит, бере участь у підготовці, безпосередньо здійснює і документально оформлює результати аудиторських дій, складає звіт за результатами внутрішнього аудиту, організовує і контролює роботу учасників виїзної групи внутрішніх

аудиторів, проводить консультації, перевірку виконання наказів і розпоряджень керівника головного підприємства з фінансово-господарських питань.

До складу аудиторської служби також можуть входити й інші спеціалісти (з оподаткування, правових питань, фінансового аналізу тощо). Вони можуть не входити до штату аудиторської служби, а залучатись до роботи на договірних засадах поряд з експертами, які за необхідності можуть залучатись до роботи.

Внутрішній аудит з метою досягнення максимальних результатів, повинен здійснюватись у певній послідовності.

Етапами внутрішнього аудиту доцільно визначити: планування перевірок, включаючи зустрічні на інших підприємствах, накопичення фактів та інформації про діяльність підрозділів, вивчення фактичного стану діяльності підрозділів, оцінка адекватності системи управління та контролю, підготовка підсумкових висновків та рекомендацій (підготовка звіту).

Для внутрішніх аудиторів однією з умов успішного проведення перевірки є ефективно організований процес планування. При цьому керівник аудиторської служби на основі проведеного аналізу складає плани, що визначають пріоритети внутрішнього аудиту та відповідають цілям підприємства. Плани повинні бути ретельно відпрацьовані з відповідними службами та їх керівниками, відповідати вимогам власника, який створив службу внутрішнього аудиту. Плани робіт із зазначенням коштів, необхідних для їх виконання, керівник служби аудиту подає на розгляд і затвердження керівництву, інформує його, коли до плану вносяться істотні зміни протягом звітного періоду. Керівник внутрішнього аудиту, у свою чергу, повинен інформувати про це вище керівництво компанії.